

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

תלמוד תורה/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: תפקידו של עשו

זרעו לעולם ממלכת כהנים וגוי קדוש נשיא אלקים בעולם, ועשו כזבולון, נותן לתוך פיו של ישראל כזבולון. ואם כן יהיה כל ישראל לעולם כמו רבי בדורו וכל עשו לעולם כאנטונינוס, רבי נשיא אלקים ונהג בו אנטונינוס כבוד גדול כתלמיד לרבו ורבי נהג כבוד באנטונינוס כמו לכל קיסר רומי, אך כל זה היה כל זמן שהיה בבטן אמם בתחילת יצירה שני גיים זה אנטונינוס ורבי ב'ב'ט'נ'ך דייקא, ועל כן הניח יעקב את עשיו לצאת קודם לו ולא עכבו כזבולון קודם ליששכר, אך משיצא ראשו ורובו טרם יצאו רגליו כבר נתלבש בס"מ וכתוב "ושני לאומים ממעיק יפרדו" תיכף נתפרדו אלו מאלו - אלה לחיי עולם ואלה לחרפת דראון עולם. ואיתא בפסיקתא, שבצאתו מרחם עקר רחם אמו בדרך יציאתו שעל זה נאמר "וחטאת אמו אל תמח". על כן "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו" לעכבו שלא יצא ראשון, כיון שאיננו כזבולון, א"כ יעקב קודם לו. ע"כ.

וממשיך החתם סופר על פי יסוד זה לבאר את הסיבה שבחר יצחק אבינו לברך את עשו ולא את יעקב אבינו (חתם סופר על התורה בראשית פרק כ"ז פסוק ל"ג) וז"ל: והנה בהיולד ליצחק יעקב ועשו האמורים בפרשה, חשב יצחק עתה הגיע עת רצון מאת ה' שיתקיים כל הברכה בזרע אברהם, האחד יששכר והאחד זבולון, ובראותו יעקב איש תם יושב אוהלים ידע כי הוא הברוך הממלא מקום אברהם ומה לו לברכת העולם הזה הלא הוא יברך אחרים והוא נשיא אלקים, ובראותו עשיו יוצא השדה ומביאו לתוך פיו והוא דרכו של זבולון הרי מה שביקש אותו הצדיק שתהיה כל הברכות בזרעו של אברהם, הברוך והמבורך שניהם יהיו מזרעו, ובשגם עשו יצא ראשונה המכין צרכי העולם הזה על דרך בת תחלה סימן יפה לבנים וכו'. עכ"ד.

והנה, כתב הריקאנטי (תולדות כ"ז, ל"א) וז"ל: "ויעש גם הוא מטעמים וגו', ועכיב מימרא דיי' מיניה צידא דכיא, ואשכח כלבא חדא וקטליה ועבד אף הוא מיניה תבשילין. וכבר ידעת סוד הכלב מפסוק (תהלים כ"ב, כ"א) מיד כלב יחידתי. ע"כ.

ה"מגלה עמוקות" (בפרשת השבוע ד"ה ויהי אך יצא, ובפרשת וישלח על הפסוק ויגע בכף ירכו), מבאר מדוע נקרא יעקב אבינו בשם "יעקב" על שם: "וידו אוחזת בעקב עשו", ולא נקרא "עקב", ומהיכן נוספה לו האות י' של י'עקב. על פי מה שכתב רש"י ש'עשו' נקרא כן בגלל: "לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה". וכתב הרשב"ם כי לפי זה משמעות השם "עשו" הוא מלשון "עשו", כי היה עשוי ונגמר כבן שנים הרבה.

אך לפי זה קשה מדוע נקרא "עשו" בחסרון י' ולא "עשו" עם אות י'?

אלא באמת בתחילה היה ראוי להיקרא "עשו" עם אות י', אולם מיד בצאתו לאויר העולם אחז יעקב בעקב עשו, ולקח ממנו את האות י' וצירפה לשמו, לכן נקרא הוא בשם "יעקב" - י' עקב, ועל ידי זה נשאר אחיו רק בשם "עשו". וזהו רמז הכתוב: "וידו אוחזת בעקב עשו" - "עקב" הוא לשון סוף, כלומר ידו של יעקב אחזה "בעקב עשו" - בסוף שמו של "עשו", שהיא האות י' של "עשו" להוציאה משם, ונרמז בתיבת יד'ו שהיא אותיות יו"ד שהוציא מעקב עשו, על כן "ויקרא שמו יעקב" - צירוף י' עם "עקב" עכדה"ק.

ונראה לבאר מדוע נלקחה האות י', בהקדם:

בתנא דבי אליהו (זוטא פרק י"ט) איתא: כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר לו יעקב לעשו: עשו אחי שנים אנחנו לאבינו ושני עולמות יש לפנינו העולם הזה והעולם הבא, העולם הזה יש בו אכילה ושתייה, משא ומתן, לשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העוה"ב אינו כן בכל מדות הללו. רצונך טול אתה העוה"ז ואני אטול העוה"ב. מנין שכן הוא, שנאמר 'מכרה כיום את בכורתך לי', כשם שהיינו אומרים בבטן. באותה שעה נטל עשו בחלקו העוה"ז ונטל יעקב העולם הבא בחלקו. עד כאן דברי התנא דבי אליהו.

ונראה לבאר דברי התנא דבי אליהו על פי מה שכתב החתם סופר בספרו תורת משה (פרק כ"ה פסוק כ"ג) וז"ל: והנה תחילת כוונת יצירת הבנים האלו היה, שיהיה יעקב וכל

ונראה לבאר על פי דרכו של החתם סופר, מדוע גלגלו מן השמים שעשו יביא לפני יצחק כלב, כיון שכל סיבת הבחירה לברך את עשו משום היותו "זבולון" ליעקב, לכן משמים גלגלו שיביא לאביו יצחק "כלב", כי הגמרא בנדרים דף כ"ד אומרת, שהכלב מסמל את המקבל בלי לתת, ההיפך מ"מלך". והיינו גלגולת ליצחק אבינו כי עשו דומה לכלב אשר מקבל ולא נותן, ולכן אינו מ'תמכין דאורייתא' ואינו ראוי לברכות.

לפי זה יש לבאר את דברי המגלה עמוקות מדוע לקח יעקב את האות י' מעשו, כי הגמרא במנחות (כ"ט:) אומרת על הפסוק "כי ביה ה' צור עולמים" שהעולם הזה נברא באות ה' ואילו העולם הבא נברא באות י'.

נמצא כי האות י' מסמלת את העולם הבא, ובתחילה רצה הקב"ה לתת לעשו את חלקו בעולם הבא על ידי שיתמוך ויעזור ליעקב אבינו, ולכן נקרא שמו "עשוי" בתוספת האות י'. אולם עשו מיד בצאתו מבטן אמו התברר כי אינו מוכן לעשות זאת, שעקר את רחם אמו, לכן מיד לקח יעקב אבינו את האות י' משמו על ידי שאחז בעקב עשו, ונקרא שמו "עשו" חסר י'.

לכן כאשר מלאכו של עשו נפגש עם יעקב אבינו הוא פוגע בירך יעקב ומבאר לנו הוזה"ק שהכוונה היא לתמכין דאורייתא. כלומר עשו עצמו לא זכה להיות מתמכין דאורייתא, אולם לא הסתפק בזה שהוא אינו מתמכין דאורייתא, אלא דאג שגם אחרים לא יהיו תמכין דאורייתא.

עוד נבאר בזה, כמו יצחק אבינו, מצינו בתורה רבים המברכים את בניהם לפני מותם. יעקב מברך את בניו הנקבצים סביב מיטתו לפני מותו. גם יוסף מברך את בניו אפרים ומנשה, וכן מברך משה רבנו את כל שבטי ישראל ערב הכניסה לארץ. אולם, ברכתו של יצחק לבניו היא ברכה שלא מצינו כמותה, מפני שהיא תלויה בתנאי מוזר מאוד. על מנת שיוכל לברך, מבקש יצחק מעשו שיכין לו מטעמים: "וְעֵשָׂה לִי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְיֶה לִּי וְאֶכְלָה בְּעֶבֶר תְּבָרְכֵךְ נַפְשִׁי בְּטָרִם אָמוֹת".

ובביאור הדברים כתב רבינו בחיי: שאין כוונת יצחק בבקשת המטעמים לתענוג הגוף וחוש הטעם ח"ו, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כוחות הגוף יתעורר כוחות הנפש, ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח"ק כדאיתא בשבת (ל:) שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, שנא' (מלכים ב', ג') "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'", ומשו"ה מוזכר כמה פעמים בפסוק הנפש עם הברכה, ואמר "בעבור תברכך נפשי" וכן "בעבור תברכני נפשך" וכן "למען תברכך נפשי".

ומה שביקש יצחק מטעמים לשמחת הנפש ולא ביקש כינור לנגן כמנהג הנביאים, מפני שהיה עתיד לברכו בדברים גופניים, טל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, וע"כ רצה שתהיה סיבת השמחה מאכל ממין הדבר שהוא רוצה לברכו בו. ע"כ.

אלא שעדיין אין זה מתרץ מדוע כאשר יעקב אבינו מברך את בניו, ומברך אותם גם בעניינים גשמיים, וכן כשמשא רבינו מברך את השבטים, אינו מבקש שיביאו לו איזה דבר אכילה כדי לשמח את נפשו?

אולם לפי דרכינו יש לפרש ולומר, כי יצחק אבינו ביקש מאכלים, כדי ללמד את עשו, שכל הברכה שלו תלויה בזה שהוא יאכיל את יעקב אבינו, את לומדי התורה, כשם שעכשיו הוא מאכיל את עשו.

בזה נבוא ונבאר את המדרש רבה (סה, ז) איתא: רבי יצחק פתח, 'ושחך לא תקח' וגו' (שמות כג, ח), אמר ר"י, ומה אם מי שנטל שוחד ממי שהיה חייב לו, כהו עיניו, הלוקח שוחד ממי שאינו חייב לו, על אחת כמה וכמה.

וצריך ביאור, כיצד אמר שהשוחד שלקח יצחק היה עשוי חייב לו, הא קי"ל (קידושין לב.) דכיבוד אב משל אב, וא"כ לא היה חייב עשיו ליטול ממון עצמו למען כיבוד אביו יצחק.

ונראה לומר, כי כאשר ראה יצחק אבינו שעשו אינו תומך ביעקב אבינו הלומד תורה, וידע יצחק כי כל השפע הגשמי של עשו תלוי בתמיכתו ביעקב, לכן ביקש מעשו שלפחות יתמוך באביו שלומד תורה, ובזה יחשב לו מעלת "תמכין דאורייתא", נמצא כי נתינתו של עשו ליצחק היא בגדר "מי שהיה חייב לו".

"ויתן לך האלקים"

כידוע שבת קודש היא "מקור הברכה" והיא משפיעה השפעות גדולות ונשגבות למשך כל השבוע. ובכל שבוע ושבוע זוכים להשפעות אחרות על פי קריאת התורה של אותו שבוע.

ובספר בוצינא דנהורא מביא בשם הרה"ק רבי ברוך ממז"ב"ז זי"ע ראייה לכך ממה שכתבו חכמינו ז"ל בברכות (ט:) "הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה". מכאן שהקריאה מעוררת את הזמן, ועל כן גם לאחר זמן קריאת שמע לא הפסיד את חובת המצוה, כי על ידי קריאת פרשת שמע בתורה, הוי כאילו הוא זמן קריאת שמע עתה.

וממילא השבת הקרובה שבת פרשת תולדות, בה א"ה נקרא על הברכות שביד יצחק אבינו את יעקב אבינו, הרי שזוכים בשבת הקרובה לקבל השפעות גדולות של ברכותיו של יצחק אבינו.

והנה הברכה הראשונה של יצחק אבינו היא "ויתן לך האלקים" וביאר השפת אמת (וישלה, תרל"ט) "יתן לך אלקותי". היינו, שיזכה להרגיש כי ה' הוא האלקים ואין עוד מלבדו.

והסיבה לכך שהיא הברכה הראשונה, מכיון שכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת ויקהל) בשם הבעל שם טוב הקדוש וז"ל: "בכל צער האדם בגשמי וברוחני - אם נותן לב להבין שגם בזה הצער הוא ה' יתברך בעצמו אלא שהוא דרך לבוש, כאשר נודע לו זה, על ידי זה הוסר הלבוש ונתבטל הצער וכל גזירות רעות. וכן ענין ה' אלפין שבפסוק (בשלה ט"ו, ט) 'אמר אויב: אַרְדָּף אֲשִׁיג אֶחְלַק שָׁלַל - תִּמְלְאֵמוּ נַפְשִׁי, אָרִיק חַרְבִּי - תוֹרִישְׁמוּ יָדַי, שאלופו של עולם הוא גם כן כאן, רק שבהסתר. אם כן, זהו עיקר השבח והשירה בזמן הייסורים, שהיו סוברים בגלות מצרים שהוא אויב, ועכשיו - שהרגישו שהוא עצמו יתברך נעשה מן אויב אוהב. וזהו עצמות הגאולה. והוא בכל אדם ובכל זמן, והוא סוד גלות מצרים".

כלומר, כמה שמשתדלים יותר להרגיש שכל מה שנעשה עמו זה מהש"ת, הרי בזה הוא ממתק את הדינים וזוכה לבטל כל גזירות קשות ורעות ולהשפעות טובות, לכן הברכה הראשונה היא הרגשת האלוקות.

וכתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בספה"ק אגרא דפרקא (אות קכ"ד): לא יחשוב האדם על שום דבר שהוא במקרה, ואיזה סיבה גרם, רק הכל בהשגחת הש"ת, ומי שנותן דעתו על המקרים, עליו הכתוב אומר (ויקרא כ"ו) "ואם תלכו עמי קרי והלכתי וכו'". וקבלתי, בעת שיזדמן לאדם איזה עיגום וצער, יזכור ויאמר הפסוק (תהלים כ"ה, י"ח) "ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי", בכדי שישים אל לבו שהוא בהשגחת הבורא על עונותיו [להזכירו כדי לפשפש במעשיו], כי כמה וכמה עוונות יש לו לאדם שאינם מתכפרין ע"י תשובה ויוה"כ, רק תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין, והש"י שולח לו יסורין קלין כדי לכפר עוונותיו, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (ערכין טז:) היכי דמי יסורין? תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתים וכו', והוא דוקא כשמישים אל לבו שכל תנועותיו בחפץ הבורא. הן הדבר. ע"כ.

בזה נבוא ונבאר, יצחק אבינו פונה לבנו עשו ואומר לו: "וְעֵתָהּ שָׂא נָא כְלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתְּךָ וְצַד הַשֶּׁדֶה וְצַד הַשֶּׁדֶה לִי צִיד".

ופירש רש"י: תליך - חרבך שדרך לתלותה. שא נא - לשון השחזה כאותה ששנינו (ביצה כח) אין משחזין את הסכין אבל משיאה על גבי חברתה חדר סכין ושחוט יפה שלא תאכילני נבלה.

לכאורה הרי עשיו כבר יודע איך צדים מדוע הוא צריך לקבל הדרכה מיוחדת מיצחק אבינו מה עליו לעשות?

אלא עשו הרשע היה צד ציד על ידי שמות טומאה, וכך לבקשת יצחק, תוך דקות ספורות היו מגיש עשו ליצחק, ארוחה בשרית דשנה.

אלא שיצחק אבינו חשב שעשו עושה זאת מכח בטחון בהש"ת, שהקב"ה מזמן לו את הבהמות בקלות מגודל בטחונו בה'.

וכפי שמסופר על רבי ישראל מסלנט זצוק"ל שפעם מסר שיעור על נושא הביטחון. שאל אחד התלמידים: האם הרב התכוון לכך שאם הוא יבטח בקב"ה שיתן לו שעון זהב - האם זה יקרה? אמר: כן. ובכן, ביקשו התלמידים שהרב יבטח בקב"ה שיתן לו שעון זהב. הרהר ר' ישראל כמה רגעים, ואחר כך אמר: כן, אני בוטח בקב"ה כי יזמין לי שעון זהב.

אחר שעה קלה דפק מישהו על דלת בית המדרש, וביקש את הרב. בידו היה שעון זהב. הוא אמר: חייל אני ואני הולך למלחמה. אינני רוצה לקחת עמי את שעוני, שאם יקרה לי חלילה דבר מה, יפול השעון בידי איזה גוי. מעדיף אני לתת את השעון הזה לרב במתנה...

בדומה לכך, מספרת לנו הגמרא בכתובות (טז:), לאמורא רבא הגיע עני וביקש מזון. שאלו רבא: מה אתה רגיל לאכול? אמר לו העני: תרנגולת פטומה ויין ישן. נזף בו רבא: איך חושש לדחוק את הציבור? הרגלי האכילה שלך יקרים מדי...

ענה לו העני: וכי משלהם אני אוכל? משל ה' אני אוכל! שכך כתוב בפסוק: "עיני כל אליך יִשְׁבְּרוּ ואתה נותן להם את אכלם בעת" (תהלים קמה, טו). למה לא כתוב בעתם? אלא שלכל אחד ה' נותן פרנסתו בעתו באופן אישי.

תוך כדי דיבור - מגיעה אחותו של רבא שלא ראתה אותו שלוש עשרה שנים, ובידה מתנה לאחיה: תרנגולת פטומה ויין ישן... אמר רבא לעני: נענית לך אתה צודק, קום ואכול...

אלא שמצינו בביצה (טז:): תניא, אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה ואמר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מידה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים, שנאמר "ברוך ה' יום יום".

נמצא כי שיטת בית שמאי כי על האדם מוטל לשעות השתדלות לכבוד שבת קודש, לעומת זאת בית הלל סברו על האדם לבטוח בה' ואינו צריך לעשות השתדלות.

לפי זה יש לומר, כי יצחק אבינו הלך בשיטת שמאי הזקן, ולכן מכיון שיצחק אבינו ביקש מעשו להכין עבורו לכבוד ליל פסח, צריך הוא לשנות מדרכו (על פי טעותו של יצחק אבינו) ולא לסמוך על מידת הבטחון, אלא מוטל עליו להשתדל ולעשות, ולכן צריך לצאת לשדה ולצוד ציד.

ולכן כאשר מגיע יעקב אבינו ללא עיכובים ואומר יצחק ליעקב: "מה זה מהרפת למצא בְּנִי", כי הרי ביקשתי ממך הפעם לצוד ציד עם כלי ציד ולא להשתמש במידת הבטחון.

ועל כך משיב לו יעקב: "וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֵלַיִךְ לְפָנַי". כלומר שהלכה כהלל הזקן, שגם לצורך שבת קודש או לצורך ימים טובים, יש לסמוך על מידת הביטחון והמאמין והבוטח אינו צריך להשתדל ולעשות.

ונראה לומר כי יצחק אבינו נתן לנו עיצה כיצד נזכה לגלות את אלקותו יתברך, ולהתחזק באמונה בה'. וזאת באמירתו "ויתן לך האלהים".

כי לכאורה די היה לומר "יתן לך אלקים", ואותיות ה' וו' מיותרות.

אלא שהאות ה' רומזת על חמשה חומשי תורה והאות ו' על ששה סדרי משנה, להורות, כי על ידי לימוד תורה יבוא לידי חיזוק באמונה וביטחון בהש"ת. כי התורה שמותיו של הקב"ה ועל ידי לימוד התורה נחשב כקורא לבורא עולם, והקב"ה מגיע לפניו, ו"קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא".

ולכן דרשו חז"ל (בר"ר סו, ג) "ויתן לך האלקים מטל השמים" - זה המקרא, "משמני הארץ" - זה משנה. כי על ידי התורה הקדושה יזכה למעלת "ויתן לך האלקים" - להכיר אלקותו יתברך.

נתחזק ב"ויתן לך האלקים". היינו שנכיר כי יש אלקים בעולם והכל מאיתו יתברך, ובזה נזכה לכל ההשפעות הן ברוחניות - "מטל השמים" והן בגשמיות "ומשמני הארץ".

מעלת ראש חודש כסלו:

כתב בספר ליקוטי צבי וז"ל: מובא ברש"י ישן (ירמיה ט') עה"פ "קראו צום" דהיינו בר"ח כסלו והוא יום סליחה כיום הכיפורים. וכל חטאים שאדם עובר מראש חודש ניסן עד תשרי מוחלין לו ביוה"כ כששב בתשובה, וכשאינו שב ממתנינים מהושע"ר עד יום צום זה ראש חודש כסלו שהם מ' יום כנגד מ' יום של קבלת הלוחות והם ט' חודשים מניסן. עכ"ל.

ובילקוט מאורי אור כתב: פעם בראש חודש כסלו הקיץ המגיד ה' מטרשנוביל ואמר, שזה עתה היה בעולם העליון ושמע רעש גדול ושאל "מה יום מיומיים". וענו לו, שהיום ר"ח כסלו הוא בבחינת יוה"כ והוא יום מחילה סליחה וכפרה לישראל, כי בחנוכה גמר חתימה טובה וההארה מתחילה מראשית החודש.

ומובא בשם החת"ס שהשבוע הראשון של חודש כסלו כולו בחינת יוה"כ"פ, ובפרט שכסלו הוא בתפארת בחינת מעלת חודש סיון שניתנה בו תורה. ומובא במדרש שיום שמחת תורה היה צריך לחול ביום ו' כסלו אלא שהוקדם מפני הגשמים, ולכן צריך להרבות בו בתורה ולהיזהר מרכילות ולשון הרע וחשש איסור שכן כל עמל אדם לפיהו.

כתב רבי צדוק הכהן מלובלין שבחודש כסלו יכול כל אדם לקנות עולמו בשעה אחת אם אך יפנה לדברי תורה ואז יהיה לו ה' למבטח עוז כי ה' יהיה בכסלך וזהו כסלו - כיס לב. שימלא כל חסרונו שיהא לבו דבוק בתורת ה' בהתמדה.